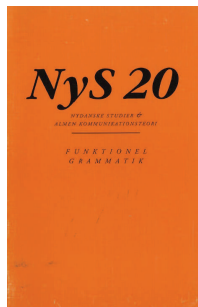


NyS

Forfatter:	Erik Møller
Anmeldt værk:	Ulla Börestam Uhlmann: <i>Skandinaver samtalar. Språkliga och Interaktionella strategier i samtal mellan danskar, norrmän och Svenskar</i> . Institut för nordiska språk vid Uppsala Universitet, Uppsala 1994, 222 s.
Kilde:	<i>NyS – Nydanske Studier & Almen kommunikationsteori</i> 20. <i>Funktionel grammatik</i> , 1995, s. 103-112
Udgivet af:	Dansklærerforeningen
URL:	www.nys.dk



© NyS og artiklens forfatter

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre NyS-numre (NyS 1-36) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

ANMELDELSE AF

ULLA BÖRESTAM UHLMANN:

SKANDINAVER SAMTALAR.

SPRÅKLIGA OCH INTERAKTIONELLA STRATEGIER I

SAMTAL MELLAN DANSKAR, NORRMÄN OCH SVENSKAR.

INSTITUTIONEN FÖR NORDISKA SPRÅK VID

UPPSALA UNIVERSITET, UPPSALA 1994, 222 S.

AF ERIK MØLLER

Lørdag den 22. oktober 1994 forsvarede Ulla Börestam Uhlmann på Uppsala Universitet sin disputats om hvordan skandinaver samtaler indbyrdes. Med hendes bog har vi fået ny viden om efter hvilke sproglige og interaktionelle strategier samtaler mellem svenskere, nordmænd og danskere foregår.

Vi taler tit – måske mest ved højtidelige lejligheder – om det særligt nordiske, om den tætte tilknytning mellem Sverige, Norge og Danmark, om de fælles interesser, og om den fælles historie. I hverdagen oplever vi ikke så ofte dette fællesskab; kun når vi i udlandet møder folk fra Norge og Sverige: det er *næsten* lige så godt som at møde jyder eller fynboer (når man nu selv er københavnner). Fællesskabsfølelsen udspringer da væsentligst af det forhold at vi nogenlunde er i stand til at forstå hinanden, at dansk, norsk og svensk er nabosprog. Vi føler os straks på større afstand af vores tyske nabo, når vi møder ham på en campingplads i Vestjylland og må prøve at tale med ham på tysk.

På trods af at det er den fælles sproglige forståelse der binder os sammen, ved vi ikke meget om hvad der sker når skandinaver taler sammen. Begynder vi at erstatte ord med nabosprogenes? Forsøger vi at undgå ord som vi har en opfattelse af at svenskere og nordmænd ikke forstår? Begynder vi at slå over i engelsk når vi ikke kan forstå hinanden? Det er alle spørgsmål som både lægfolk og nordister i tidens løb har stillet sig selv. Börestam giver med sin disputats svar på mange sådanne spørgsmål og som ved enhver god bog er man fyldt af flere og mere nuancerede spørgsmål om emnet efter at have læst den.

Bogen er bygget op af 11 kapitler, der alle er inddelt i behagelige mindre afsnit. I det hele taget skal Börestam have ros for en klar struktur der gør bogen læservenlig og nem at orientere sig i. Efter en indledning følger i kapitel 2 og 3 en fremstilling af tidligere forskning i skandinavisk nabosprogsforståelse. I kapitel 4 redegør Börestam for sin opfattelse af kommunikation, af samtaleanalyse og af akkomodationsteori (en socialpsykologisk teori om hvordan man sprogligt tilnærmer sig hinanden under samtale), og af hvordan man med akkomodationsteorien kan forklare hvordan forståelse etableres i samtaler hvor forståelse er problematisk. I kapitel 5 får vi oplysninger om udvælgelsen af informanter og under hvilke betingelser de er blevet videooptaget. Kapitlerne 6 til 9 indeholder analyser af informanternes samtaler ud fra 1) forsøg på at tale nabosprog, 2) forsøg på at slå over i engelsk, og 3) interaktionelle analyser af hvordan forståelse etableres og opretholdes. Kapitel 10 er en undersøgelse af skriftlige redegørelser fra informanterne for deres oplevelse af optagelsessituationen. Endelig får vi i bogens sidste kapitel en opsamling og diskussion af undersøgelsens resultater. Til slut indeholder bogen et engelsk resumé, en fyldig litteraturliste og en række bilag fra undersøgelsen.

I kapitel 1, *Inledning*, afgrænses det behandlende sprogområde til at være Norge, Sverige og Danmark, dvs. at en stor del af det man i andre sammenhænge forstår ved Norden og Skandinavien udelades, og det betyder at sprogene færøsk, grønlandsk, samisk og finsk ikke indgår i undersøgelsen. Herefter redegøres for afhandlingens mål, nemlig at undersøge om man kan opfatte Norge, Sverige og Danmark som et sprogsamfund (språkgemenskab), dels ud fra hvad man teoretisk forstår ved begrebet sprogsamfund, dels ved at undersøge hvad der sker i praktisk kommunikation mellem folk fra disse tre lande (p. 16). Her bliver det selvfølgelig interessant at kunne påpege hvad der er anderledes i sådanne inter-skandinaviske samtaler i forhold til samtaler på nationalt plan. For analytisk at kunne gennemføre dette indfører Börestam det hun kalder en SMGN (en språklig minsta gemensam nämnare); en sådan kan findes inden for modersmålet, inden for "skandinavisk" eller inden for engelsk, og dens opgave er at overvinde de problemer der måtte opstå i kommunikationen. Efter indførelsen af SMGN kan Börestam formulere afhandlingens hovedspørgsmål: "Gör deltagarna i inter-skandinaviska samtal särskilda språkliga ansträngningar för att finna en SMGN och vilka är i förekommande fall de ansträngningar som görs? Vilka talarmonster kan man finna i detta språkbruk: vilka gör vad? Ifall man fin-

ner tendenser till "skandinaviska", föranleds då dessa av språkliga problem i samtalen eller finns det anledning att fästa större vikt vid de socialpsykologiska sammanhangen? Hur stora är ansträngningarna: finns det en tendens att verkligen tala varandras språk?" (p. 17).

Termen sprogsamfund er svær at have med at gøre. Forskere har defineret indholdet af den meget forskelligt. Man kan overordnet skelne mellem tre forskellige udgangspunkter for definition: 1) et sprogligt (sproglig lighed), 2) et socialt (interaktionel hyppighed), og 3) et psykologisk (symbolsk integration). Kapitel 2 gennemgår ud fra de tre udgangspunkter hvorvidt man på basis af tidligere forskning har udtalt sig om tanken om de tre lande som et sprogsamfund. Ud fra tanken om sproglig lighed har man især ved hjælp af spørgeskemaer og tests undersøgt hvordan folks forståelse af nabo-sprogene var. Resultaterne peger på at der er alvorlige problemer med forståelsen, især har svenskere svært ved at forstå dansk, og folk der ikke er vant til kommunikation med folk fra de to andre nordiske lande eller ikke ser tv fra nabolandene, har svært ved at forstå folk fra de andre lande. Börestam konkluderer at ud fra tanken om sproglig lighed kan man ikke tale om et sprogsamfund omfattende Danmark, Norge og Sverige.

Hvad den interaktionelle hyppighed angår, drejer problemstillingen sig om hvorvidt skandinaver hyppigere interagerer med hinanden end med folk fra lande uden for Skandinavien. Det kan der ifølge de få undersøgelser der er foretaget ikke gives et entydigt svar på. Man må nemlig være opmærksom på at der er store geografiske forskelle afhængigt af om man bor tæt på grænserne mellem landene eller ej. Folk i Hanstholm, Helsingør og Allinge-Sandvig taler hyppigere med nordmænd og svenskere end folk der bor i Esbjerg eller Fåborg. Man skal også være opmærksom på at der kan være forskel i kvaliteten og kompleksiteten af det der tales om, om det er automatiseret tale (fx korte telefonbeskeder) eller mere fyldig og indholdsrig tale.

Og endelig har vi den symbolske integration, der drejer sig om i hvor høj grad befolkningen i de tre lande føler sig som et fællesskab. Denne vi-følelse eksisterer i et eller andet omfang, stærkest blandt højere uddannede og i politiske kredse, men som Börestam lader Erik Hansen påpege: "Alt i alt må man nok sige at ideen om det nordiske sprogfællesskab ikke er nogen folkesag" (Hansen 1987:18).

Börestam vælger ikke mellem de tre måder at definere et sprogsamfund på, men hævder at alle tre tilgange er væsentlige for en definition – dog

uden at tage stilling til forholdet mellem dem. Hun citerer Hudson for at sige at "in at least some cases it turns out to be better to analyse people's relations to each other in terms of networks of individual relations rather than in terms of groups to which they may or may not belong" (Hudson 1980:30). Dette udsagn fra Hudson vælger Börestam at benytte som springbræt til at undersøge et sådant mikroniveau for at afgøre graden og fylden af et eventuelt nordisk sprogsamfund.

I kapitel 3 behandler Börestam den tidligere forskning i kommunikative strategier i interskandinavisk samtale. Kort fortalt har der ikke været megen forskning, og den der har været har ikke været særlig omfattende og er efterhånden en del år gammel. De vigtigste afhandlinger er Haugens og Karkers undersøgelser om nordiske sprogproblemer (Haugen 1953, Karker 1976), Nordenstams undersøgelse af svenskere flyttet til Norge (Nordenstam 1979) og Haastrup og Telemans undersøgelse af svenskere flyttet til Danmark (Haastrup & Teleman 1978). Endelig har Börestam selv i forbindelse med sit disputatsarbejde foretaget mindre undersøgelser. Som data benytter undersøgelseerne alle enten spørgeskemaer (selvrapporteringer) eller eksperimenter (laboratorieforsøg). Resultaterne peger på at de ændringer der sker i de kommunikative strategier væsentligst drejer sig om lavere talehastighed, større tydelighed i udtale og efterligning i udtale af nabolandets sprog. Der er altså ikke tale om at man kan karakterisere samtaleproget som klassisk pidginsprog i form af en syntaktisk forenklet sprogbrug, men mere at folk forsøger at nærme sig lydligt til hinanden og skabe en slags blandingssprog.

En sådan tendens kan bedst forklares gennem akkomodationsteorien, og det er netop en redegørelse for akkomodationsteorien vi får i kapitel 4. Den tager sit udgangspunkt i den banale iagttagelse at der i en samtale meget ofte vil ske følgende: "at least one member of an interactive dyad tends to adopt the speech patterns of the person to whom he is talking" (Giles & Powesland 1975:156). At man forsøger at nærme sig hinanden kaldes konvergens, og konvergens forudsætter at den talende ønsker at reducere forskellighederne til den anden samtalepart, dvs. at en form for symbolsk integration er til stede i situationen. Der er dog visse grænser for hvor meget man kan tillempes sin tale til den anden samtalepartner uden at denne opfatter det som et forsøg på at karikere, og omvendt er det at tilpasse sig en strategi der samtidig kan få den talende til at føle at han eller hun bringer sin identitet i fare (p. 51). Det er nærliggende at antage at der netop i samtaler mellem skandina-

ver vil finde en stærk akkomodation sted for at overvinde de sproglige problemer som samtalerne må antages at indeholde. Börestam definerer derfor termen *problematiske samtale*, der i akkomodationsteorien fungerer som en fagterm (Problematic talk bruges i Coupland, Wiemann & Giles 1991): "*Problematiske samtaler* definierar jag som en kategori av diskurser där samtaldeltagarna får förhandla mer än vad man annars behöver göra för att uppnå gemensam förståelse" (p. 56, oprindelig kursivering).

I kapitel 5, *Samtalsundersökningen – material och metod*, beskriver Börestam hvordan datamaterialet er blevet indsamlet. Hun har videooptaget 18 unge mennesker i alderen 18-25 år, 14 kvinder og 4 mænd, 6 personer fra hver af de tre lande på sommerferiejob i de tre landes hovedstæder. Kontakten med de unge blev etableret gennem organisationen Foreningen Norden, der sørger for udveksling af unge mellem de nordiske lande. De unge kendte ikke alle hinanden i forvejen, men blev ført sammen på initiativ af Börestam. De blev først videooptaget i grupper på tre med en person fra hvert land, og derefter i grupper på to med én fra hvert land. Her fik de opgaver udleveret af Börestam som de skulle samtale om, fx om at lave en fest for de unge der det pågældende sted var udstationeret af Foreningen Norden. Materialet består af 13 timers optagelse, i alt 108.714 ord. Börestam har ligeledes som et slags kontrolmateriale optaget nationale samtaler hvor de unge er sammen to og to; det drejer sig om knap 2 timers optagelse med i alt 18.714 ord. Endelig interviewede hun efterfølgende de unge for at finde ud af hvordan de selv syntes at samtalerne var gået, og de fik til sidst en række skriftlige spørgsmål de skulle besvare. De studerende kan ikke siges at være statistisk repræsentative for større grupper, og det at de er deltagere i Foreningen Nordens udveksling kan siges at være et tegn på en positiv forhåndsindstilling til det nordiske. De unge fik at vide at videooptagelserne skulle bruges til en undersøgelse af sproglige forhold: "Mina informanter fick veta att samtalen dokumenterades för att se hur vi förstår varandra i Norden, och att de skulle tala precis som de själva fann naturligt i sammanhanget" (p. 73).

Med kapitel 6 er vi nået frem til analysekapitlerne. Kapitel 6 indeholder en beskrivelse af problemer med, på ord- og fraseniveau, at afgrænse forsøg på at tale nabosprog. Herefter gennemgås ordtyper som ikke er medtaget i optællingerne: det gælder låneord (at bruge ordet brainstorming eller walkman er fx ikke et forsøg på at tale engelsk) og det gælder navnestoffet (stedsnavne, personnavne, firmanavne etc.).

I kapitel 7, *Grannspråklig anpassning*, får vi en kvantitativ analyse af informanternes forsøg på at tale nabosprog. I alt eksisterer der 478 tilfælde med 611 ord med forsøg på at tale enten nabosprog (94%) eller engelsk (6%). De 611 ord skal ses i forhold til det samlede antal ord på 108.714 ord, hvilket svarer til en procentsats på 0,6. Der er altså tale om en meget lille hyppighed af "fremmedsprogede" ord.

I den videre analyse opererer Börestam kun med 433 belæg (antallet fremkommer som de 478 tilfælde minus de 29 engelske ord og formodentlig 16 hele replikker på nabosprog). Af de 433 belæg er 123 (28%) klassificerede som danske, 36 (8%) som norske, 119 (28%) som svenske og de resterende, 126 ord (30%) som kompromiser mellem eget sprog og nabosprog, fx norsk indholdsord og svensk grammatisk morfem. Börestam har inddelt kompromiserne i tre grupper: 1) ord som findes både i modersmål og i nabosprog (synonymer, fx at svenskerne bruger det markerede ord *spisa* i stedet for det umarkerede *äta*), hvor disse udgør 45% af det samlede antal kompromiser; 2) hybrider, ord der hverken findes i modersmål eller nabosprog, fx det danske *spejlæg* oversættes til svensk som *spel äg* hvor det i svensk hedder *steckt ägg*, disse udgør 42% af det samlede antal kompromiser; 3) nydannelser, fx *gångbord* for *smörgåsbord*, der udgør 14%. Af de 433 belæg er de 226 substantiver (52%), og det er en klar overrepræsentation i forhold til normal forekomst af substantiver i løbende tale. Tilløb til blandingssprog begynder således i substantiverne, i indholdsordene.

Efter den totale opgørelse over forekomst har Börestam set på fordelingen af belæggene inden for informantgruppen. Af de 18 informanter er det tre mænd der har flest indslag af nabosprog, nemlig 11,9, 9,4 og 6,0 pr. 1000 ord. Af dem er to nordmænd og én svensker. Den sidste mand, en dansker, er nr. 14 på listen. Börestam fortolker resultatet således: "Kanske tyder resultatet (...) på att mannen är mer prestigelösa när det gäller överskrida språkliga gränser" (p. 104). Jeg har svært ved at følge Börestam i denne fortolkning, idet hun tidligere har skrevet at informanterne vidste at hendes intention med optagelserne var at finde ud af hvordan vi i Norden er i stand til at forstå hinanden. I sådanne samtaler må det vel antages at det netop giver prestige at kunne nærme sig hinanden sprogligt, at mændene viser at de – i modsætning til kvinderne – tør mere sprogligt og derfor kaster sig ud i at tale nabosprog. Fordelt efter nationalitet ser vi at danskerne står for 20% af nabosprogsordene, svenskerne for 36% og nordmændene 43%. Dette resultat peger på nordmændene som dem der i størst omfang akkomoderer og tilpasser sig nabosprogene.

De 433 tilfælde er også blevet inddelt efter deres interaktionelle kontekst. Her opererer Börestam med en femdeling af muligheder: 1) metasproglige sekvenser, 2) forlæg i skrift eller tale, 3) reparation (den talendes omformulering eller den lyttendes ønske om bekræftelse), 4) omformulering uden forudgående reparationsinitiativ fra den lyttende, og endelig 5) spontan og integreret anvendelse af det markerede ord i løbende tale. Gruppe 1 udgør 21% af tilfældene. Danskerne tegner sig samlet for en markant større procentuel andel af denne gruppe end både svenskerne og (især) nordmændene. Dette tolker Börestam som udtryk for at danskerne har de dårligste forkundskaber, og nordmændene de bedste (p. 110). Gruppe 2, 3 og 4 er begge procentuelt mindre og uden væsentlig procentuel forskel imellem de tre landes informanter. Gruppe 5 er den største enkeltgruppe med 45% af samtlige tilfælde. Her ser vi at nordmændenes andel er størst med 52% af deres samlede forekomst af naboord og danskernes mindst med 32%. Det fortolkes som udtryk for at nordmændene har større loyalitet med nabosprogene end danskerne (p. 120).

Alt i alt må antallet af nabosprogsord siges at være såre beskedne, 0,6% af det samlede antal ord, og Börestam konkluderer da også: "Tendensen at medelst grannspråklig tilnærming skapa någon form av "skandinaviska" är med andra ord svag" (p. 125).

I kapitel 8 undersøges eksemplerne på engelske indslag i samtalerne. Der findes kun 29 eksempler og af dem udgør de 21 enkeltord. I forhold til den samlede ordmasse er ordenes andel forsvindende lille. Börestam mener selv at det ringe indslag af engelsk delvis skyldes en observationseffekt, idet man i hendes instruktion implicit kan tolke et ønske om at informanterne skulle tale skandinaviske sprog (p. 131). På grund af det lille antal belæg finder jeg kapitlet uinteressant, og ydermere kan der på grund af den formodede observationseffekt intet sikkert siges om de forekomster der er.

Kapitel 9 bærer navnet *Interaktionsanalys* og er det mest interessante af analysekapitlerne. Kapitlets formål er at undersøge hvordan forståelse faktisk etableres og opretholdes, og hvordan reparationer, fra henholdsvis den talende og den lyttende, forekommer når der har været forståelsesmæssigt sammenbrud. Börestam har haft hjælp fra to kolleger til at udpege de steder i samtalerne hvor der forekom forståelsesmæssige problemer, og enigheden mellem de tre har været høj, nemlig i ca. 80% af tilfældene. De problematiske sekvenser er for en stor del efterfølgende blevet diskuteret med

informanterne for at høre deres bud på hvad der foregik i situationen. Börestam har sammenlignet de interskandinaviske samtaler med rent nationale (de samme informanter blot i konstellationer med landsmænd) for at undersøge om der var forskelle. Det var tydeligt at man i de interskandinaviske samtaler havde flere ønsker om gentagelser, flere ønsker om at tydeliggøre hvad der var blevet sagt, flere ønsker om bekræftelse på at man blev forstået og at man havde forstået, og flere eksempler på misforståelser end i de nationale samtaler. Informanterne mente alle – på nær to – at de havde valgt en strategi hvor de koncentrerede sig mere når de talte med én fra et af de andre nordiske lande end når de talte med en person fra hjemlandet. Her skal man dog bemærke at billedet ikke ser så entydigt ud hvis man opdeler informanterne efter hjemland, idet nordmændenes antal forekomster i de forskellige kategorier i de interskandinaviske samtaler ikke skiller sig markant ud fra de nationale. Börestam konkluderer: "Generellt gäller för normännen att interskandinavisk kommunikation i interaktionellt avseende inte förefaller skilja sig nämnvärt från nationell kommunikation, något som är fallet för danskar och svenskar" (p. 182).

Det er her i interaktionsanalysen at Börestam som det eneste sted gør brug af at hendes data er videoindspillede og ikke blot båndindspillede. Og det sker på mindre end én side (p. 168). Her undersøger hun den gestik der har til funktion at illustrere hvad der tales om, og viser kvantitativt at der i de interskandinaviske samtaler forekommer gestik 1,4 gange pr. 1000 ord, mod kun 0,4 gange pr. 1000 ord i de nationale samtaler.

I det opsamlende kapitel 11 får vi aldrig et helt entydigt udsagn fra Börestam om hvorvidt de tre lande kan siges at udgøre et sprogsamfund eller ej. Jeg tror at hendes svar er at de kun i begrænset form kan siges at gøre det, idet ingen af de tre udgangspunkter hun opstillede på forskellige niveauer som dele af en mere omfattende definition af et sprogsamfund kan siges at være tilstrækkelig opfyldt hver for sig. Om niveau 1, den sproglige lighed, siger hun følgende: "Samtalandet är enligt deltagarna själva ansträngande, och i den mån vi här kan tala om en *skandinavisk språkgemenskap* innebär inte gemenskapen ett ledigt, automatiserat språkande" (p. 197, oprindelig kursivering). Om niveau 2 siger hun: "Ur valet av SMGN kan vi utläsa viktig information i frågan om vi har en språkgemenskap eller inte. Vi har sett att modersmål är den fasta grunden för samtalen och att alla andra tendenser, antingen i "skandinavisk" riktning eller i riktning mot engelska, utgör tillfälliga och sporadiska utvecklingar. Store språkliga likheter mellan de

tre språken har varit en viktig förutsättning, dock inte för spontan mellanförståelighet utan för en mellanförståelighet uppnådd genom hårt interaktionellt arbete och ingående förhandlingar” (p. 197). Og endelig om det tredje niveau siges det lidt en passant: “Tillfredsställelsen (af at kunne forstå hinanden, EM) kan också vara ett utslag av att man verkligen känt samhörighet och delagtighet i en skandinavisk språkgemenskap, med andre ord ett resultat av den faktor Fishman kallat symbolisk integration” (p. 197). Hun udtaler sig dog aldrig om de tre niveauer under ét, således at spørgsmålet om de tre lande udgør ét sprogsamfund eller ej fortsat står til diskussion.

Afhandlingens force er dens konkrete analyseresultater, hvorimod man ikke får præsentation af nogen form for ny teori. Eller sagt lidt mere hårdt: selv om det er en disputats vi har med at gøre, indeholder den ikke nogen egentlig teoriudvikling. En stor del af Börestams konkrete analyser er til gengæld interessante, især de interaktionelle i kapitel 9. Jeg er mere skeptisk over for hendes analyser af det der i bogens titel kaldes sproglige strategier, analysen af nabosprogsord og indslag af engelsk (kap. 7 og 8). Da antallet af ord der ligger til grund for disse analyser er meget lille, og da der ydermere er indbygget en skævhed i form af en ikke-tilfældig udvælgelse af informanter, er jeg meget usikker på hvor meget man skal og kan tillægge disse kvantitative resultater af mere almen gyldighed. Dette så meget mere fordi Börestam ikke forsøger sig med statistisk at beskrive sit talmateriale; fx er der meget stor spredning i forekomster mellem de enkelte informanter både hvad angår brugen af naboord og interaktionelle strategier.

De interaktionelle analyser er mere kvalitativt opbyggede, selv om hun også her kvantificerer en del af resultaterne. Det skuffende ved disse analyser er i hvor ringe grad hun inddrager det at hun har samtalerne på video. Fx siger hun: “Eftersom jeg har mina inspelningar på video, kan jag på skärmen se vad som händer, och jag har flera exempel på att förståelsen infinner sig efter en del tankearbete” (p. 144). Min spontane reaktion var: Hvordan ser man at forståelsen indfinder sig? For Börestam må det gælde at hun ser det, men at hun intet forsøg gør på at beskrive det analytisk. Da hun netop i sine interaktionelle analyser har sat fokus på hvordan forståelse etableres og opretholdes, ville det have været naturligt at inddrage hvordan man med gestik og kropssprog viste om man havde forstået eller ej.

Et interessant forhold som kun meget perifert nævnes af Börestam er forholdet mellem de tre landes rigsmål og dialekter. Det omtales i forbin-

delse med de norske informanter; fx påstår en af informanterne at det ikke er sværere at tale med danskere og svenskere end med nordmænd idet dialekterne er så forskellige i Norge. Börestam forsøger ikke at sætte det vi normalt kalder den særlige norske sprogsituation i forbindelse med at nordmændene i undersøgelsen har en mere positiv attitude over for nabosprogene end både svenskerne og danskerne. At nordmændene i deres daglige kommunikation er vant til at række længere for at forstå hinanden, fordi de er vant til at høre så mange forskellige norske dialekter, er en ressource de tilsyneladende tager med sig til de interskandinaviske samtaler.

Börestams bog giver ideer til videre arbejde inden for området. Det mest oplagte må være at håbe på undersøgelser af mere autentiske situationer end dem som Börestam har undersøgt, og med informanter der ikke på forhånd er bekendt med undersøgelsens formål. Jeg tror at man med et bedre datamateriale med stort udbytte kunne gentage flere af Börestams analyser og få mere valide og generaliserbare resultater frem. Man kunne også ønske sig en mere indgående diskussion, både teoretisk og på baggrund af konkrete analyser, om hvad vi skal forstå ved begrebet sprogsamfund og om de tre nordiske lande på nogen måde kan betegnes som et sådant.

L I T T E R A T U R

- Coupland, Nikolas, John M. Wiemann and Howard Giles (1991): Talk as "problem" and communication as "miscommunication". An integrative analysis. I Coupland, Giles and Wiemann (eds): *"Miscommunication" and Problematic Talk*. Californien: Newbury Park. 1-17.
- Giles, Howard & Peter F. Powesland (1975): *Speech Style and Social Evaluation*. (European Monographs in Social Psychology 7). London: London Academic Press.
- Haastrup, Niels & Ulf Telemann (1978): Svensk, dansk eller skandinavisk? En interviewundersøgelse af svenske læreres sproglige situation ved et dansk universitet. *ROLIG-papir* 14. Roskilde Universitetscenter.
- Hansen, Erik (1987): Det nordiske sprogfællesskab. I Lillius & Saari (eds): *The Nordic Language and Modern Linguistics 6. Proceedings of the Sixth International Conference of Nordic and General Linguistics in Helsinki*. Helsingfors: Helsinki University Press. 7-20.
- Haugen, Einar (1953): Nordiske sprogproblemer – en opinionsundersøgelse. *Nordisk Tidskrift* 29. 225-249.
- Karker, Allan (1976): Nordisk retskrivning – den ideale fordring. *Språk i Norden* 1976. 39-84.
- Nordenstam, Kerstin (1979): *Svenskan i Norge. Språklig variation hos svenska invandrare i Bergen*. (Nordistica Gothoburgensia 11). Göteborgs Universitet.